

Trestnoprávna zodpovednosť vo verejnom zdravotníctve

Jozef TÓTH, Ivana PAGÁČOVÁ, Karol TÓTH

Súhrn

Článok poskytuje analýzu vybraných skutkových podstát trestných činov šírenia toxikománie, podávania alkoholických nápojov mládeži a podávania anabolických látok, ktoré súvisia s trestnoprávnou zodpovednosťou uplatňovanou v rámci verejného zdravotníctva. Cieľom článku je najmä charakteristika pojmov súvisiacich s uvedenými trestnými činmi, ako aj sankcií, ktoré sú s nimi späté.

Kľúčové slová

Trestné činy vo verejnom zdravotníctve, trestnoprávna zodpovednosť, šírenie toxikománie, podávanie alkoholických nápojov mládeži, podávanie anabolických látok.

Trestný čin šírenia toxikománie (§ 174 Trestného zákona)

Objektom trestného činu šírenia toxikománie je ochrana ľudského života a zdravia pred zneužívaním návykových látok iných než alkohol. Na spáchanie trestného činu šírenia toxikománie Trestný zákon vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a, ktorý iného zvädzal alebo podporoval v zneužívaní návykovej látky inej než je alkohol, alebo iného na takúto činnosť podnecoval alebo ju šíril. Zároveň sa tu taktiež jedná aj o ohrozovací trestný čin, pri ktorom sa na vyvodenie zodpovednosti nevyžaduje, aby bol poškodený aj skutočne konaním páchatel'a ovplyvnený a návykové látky požil.

Trestný čin je spáchaný úmyselne, ak páchatel' chcel spôsobom uvedeným v Trestnom zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom (priamy úmysel), alebo vedel, že svojim konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobi, bol s tým uzročený (nepriamy úmysel).

Pod inou návykovou látkou než je alkohol sa rozumejú omamné, psychotropné a ostatné látky, ktoré sú spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka, jeho rozpoznávacie schopnosti, jeho ovládacie schopnosti, alebo sociálne správanie.

Kto zvädza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje, alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden až päť rokov. Na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti Trestný zákon vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a a zároveň navádzanie, podporovanie alebo podnecovanie iného na zneužívanie inej návykovej látky než je alkohol, alebo na šírenie toxikománie. Pod zvädzaním treba rozumieť najmä konanie páchatel'a, ktorý naviedol iného na zneužívanie inej návykovej látky než je alkohol, pričom spôsoby zvädzania môžu byť rôzne (napríklad prehováranie na požitie látky, predvádzanie spôsobu používania látky). Podporovaním sa rozumie konanie páchatel'a, ktorý poskytol inému pomoc, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v predsavzatí, sľubom pomôcť pri zneužívaní inej návykovej látky než je alkohol (napríklad zabezpečenie injekčnej striekačky, miestnosti, kde môže látku aplikovať, poskytnutie rady ako látku aplikovať, utvrdzovanie o správnosti užívania látky).

Pod podnecovaním sa rozumie činnosť páchatel'a, ktorou zamýšľa vyvolať u iných osôb (nejedná sa tu o individuálne určené osoby) rozhodnutie na zneužívanie inej návykovej látky

ako je alkohol (napríklad slovný prejav osoby v televízii, v ktorom schvaľuje - odporúča požívanie iných návykových látok). Pod šírením sa rozumie akékoľvek konanie páchatel'a, ktoré je zamerané na rozšírenie zneužívania iných návykových látok než je alkohol (tlačou, cez internet, ústnou propagáciou). Pri tejto skutkovej podstate trestného činu, by súd mohol odsúdiť páchatel'a na podmienený trest odňatia slobody.

Odňatím slobody na tri až osem rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin voči chránenej osobe, alebo verejne. Pod chránenou osobou sa napríklad rozumie dieťa, tehotná žena, blízka osoba, odkázaná osoba, osoba vyššieho veku (nad 60 rokov), alebo chorá osoba. Trestný čin je spáchaný verejne, ak je spáchaný obsahom písomnosti alebo rozširovaním spisu, filmom, rozhlasom, televíziou, použitím počítačovej siete alebo iným obdobne účinným spôsobom, alebo ak je spáchaný pred viac ako dvoma súčasne prítomnými osobami. V tomto prípade, by už trestný súd nemohol odsúdiť páchatel'a na podmienený trest.

Trestný čin podávania alkoholických nápojov mládeži (§ 175 Trestného zákona)

Jeho objektom je zdravý a nerušený fyzický ako aj psychický vývoj mládeže, čiže osôb, ktoré ešte nedovŕšili osemnásť rok veku.

Kto sústavne podáva alebo vo väčšom množstve podá osobe mladšej ako osemnásť rokov alkoholické nápoje, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky. Na vyhovenie zodpovednosti Trestný zákon v tomto prípade vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a a zároveň podávanie alkoholických nápojov mladistvým. Pod pojmom podávanie sa rozumie predaj alebo aj bezplatné poskytovanie alkoholických nápojov osobe mladšej ako 18 rokov, pokiaľ to bude pre jej vlastnú potrebu. O sústavné podávanie alkoholických nápojov pôjde vtedy, ak sa táto činnosť bude opakovať alebo sa v nej bude pokračovať v takom časovom úseku, že požívanie alkoholického nápoja (hoci aj v malých dávkach) ohrozí vývoj mladistvej osoby a bude u nej viesť k závislosti na alkohole, resp. k iným negatívnym vplyvom. Podávanie vo väčšom množstve treba hodnotiť v závislosti od použitého množstva, resp. od „sily“ alkoholického nápoja (od percenta alkoholu obsiahnutého v nápoji), z hľadiska vyzretosti osoby, ktorej sa podáva, ako aj z nepriaznivých účinkov, ktoré jeho použitie vyvolalo (vracanie, bezvedomie, strata rovnováhy a pod.). Alkoholickými nápojmi sa rozumejú liehoviny, destiláty, víno, pivo a iné nápoje, ktoré obsahujú viac ako 0,75 objemového percenta alkoholu.

Pri tomto trestnom čine by súd mohol odsúdiť páchatel'a na podmienený trest odňatia slobody.

Predanie, podanie alebo iné umožnenie použitia alkoholických nápojov mladistvou osobou, okrem prípadov sústavného podávania alebo podania alkoholu vo väčšom množstve, bude posudzované v rámci administratívno-právnej zodpovednosti ako priestupok podľa zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

Trestný čin podávania anabolických látok (§ 176 Trestného zákona)

Jeho objektom je ochrana pred podávaním anabolických látok na iný ako liečebný účel.

Na spáchanie trestného činu podávania anabolických látok Trestný zákon vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a, ktorý inému podal anabolické látky na iný než je liečebný účel.

Trestný čin je spáchaný úmyselne, ak páchatel' chcel spôsobom uvedeným v Trestnom zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom (priamy úmysel), alebo vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ho spôsobi, bol s tým uzrozumený (nepriamy úmysel). Anaboliká sú steroidy odvodené z mužského pohlavného hormónu testosterónu.

Kto neoprávnene podá osobe mladšej ako osemnásť rokov anaboliká alebo iné prostriedky s anabolickým účinkom na iný, ako liečebný účel vo väčšom množstve, alebo hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky. Na vyvodenie zodpovednosti Trestný zákon v tomto prípade vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a a zároveň protiprávne podanie anabolických látok na iné, ako liečebné účely dieťaťu. Pod pojmom osoba mladšia ako 18 rokov sa rozumie podľa Trestného zákona dieťa, ak nenadobudla plnoletosť už skôr. Pod neoprávneným podaním sa rozumie aplikácia anabolík v rozpore s podmienkami, ktoré ustanovujú osobitné právne predpisy, a to na iné než liečebné účely. Pojem podávanie vo väčšom množstve, treba posudzovať vo vzťahu k veku a vyspelosti osoby, ktorej sa anaboliká podávajú. Pod pojmom odsúdený sa rozumie páchatel', ktorý bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného, pričom to neplatí, ak je odsúdenie zahladené. Pod pojmom postihnutý za obdobný čin sa rozumie ten, komu bola za obdobný čin uložená sankcia alebo iné opatrenie za priestupok alebo iný obdobný delikt, pričom to neplatí, ak je uložená sankcia alebo iné opatrenie zahladené.

Odňatím slobody až na tri roky sa páchatel' potrestá, ak neoprávnene podá osobe anaboliká alebo iné prostriedky s anabolickým účinkom na iný, ako liečebný účel v súvislosti s účasťou takej osoby na organizovanej športovej činnosti vo väčšom množstve, alebo hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý. Na vyvodenie zodpovednosti v tomto prípade Trestný zákon vyžaduje úmyselné konanie páchatel'a a zároveň protiprávne podanie anabolík na iný ako liečebný účel akejkoľvek osobe (nemusí to byť iba dieťa), ktorá sa zúčastňuje športového podujatia (ide tu teda o prípady podania anabolík športovcom). Pri obidvoch skutkových podstatách trestného činu podávania anabolických látok, by trestný súd mohol odsúdiť páchatel'a na podmienený trest odňatia slobody.

Užívanie drog predstavuje v celosvetovom meradle závažný problém a preto je eliminácia dosahu ako aj vplyvu drog na zdravie obyvateľstva jedným z hlavných cieľov verejného zdravotníctva. Účinný nástroj predstavuje prevencia a podpora zdravia zameraná najmä na skupinu, či jednotlivca.

Popri kriminálnym, či sociálnym a ekonomickým následkom toxikománie na spoločnosť treba zdôrazniť závažné zdravotné dôsledky toxikománie u jednotlivca a jej vplyv na mentálne zdravie, ako aj riziko vzniku niektorých závažných prenosných infekčných ochorení.

Toxikomániou sa označuje chorobný sklon k pravidelnému a zámernému užívaniu rozličných jedovatých a chemických látok, aby sa navodili určité psychické zmeny, najmä eufória. Je to stav, pri ktorom vzniká chorobná závislosť od prírodnej alebo syntetickej drogy s následnými telesnými a psychickými poruchami.

V súčasnosti na Slovensku verejné zdravotníctvo s vybudovanou štruktúrou úradov verejného zdravotníctva predstavuje osobitný a účinný systém pri zabezpečovaní aktívnej prevencie drogových závislostí a podpory zdravia obyvateľstva.

Činnosti aktívnej prevencie a podpory zdravia obyvateľov vykonávané prostredníctvom Úradu verejného zdravotníctva SR a Regionálnych úradov verejného zdravotníctva vyplývajú aj zo zákona NR SR č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Poradenské centrá ochrany a podpory zdravia (špecializované poradenské centrá) vykonávajú poradenstvo v oblastiach podpory psychického zdravia i prevencie drogových závislostí zamerané na ovplyvnenie vedomostí verejnosti a jej postojev k zdraviu. /Poradňa

odvykania od fajčenia, Poradňa pre prevenciu závislostí - protidrogová

Každý z nás je vystavený riziku toxikománie alebo závislostí, a to či už priamo alebo nepriamo. Tí, ktorí jej podľahnú si však často alebo vôbec neuvedomujú, že škodia nielen sebe samému a svojim blízkym, ale i okoliu a celej spoločnosti.

Preto treba zdôrazniť, že efektívnou prevenciou a zvyšovaním zdravotného i právneho povedomia jednotlivcov a spoločnosti možno eliminovať nielen následky drogových závislostí, z hľadiska ich vplyvu na zdravie človeka a z pohľadu verejného zdravotníctva, ale i úspešne predchádzať drogovej trestnej činnosti z pohľadu trestného práva.

Literatúra

1. IVOR, J. A kol.: Trestné právo hmotné 2 Osobitná časť. IURA EDITION, 607 strán, Bratislava : 2006, ISBN 80-8078-099-4
2. TÓTH, K. A kol.: Právo a zdravotníctvo. HERBA, 388 strán, Bratislava : 2008, ISBN 978-80-89171-57-6
3. zákon NR SR č. 300 z 20 mája 2005 Trestný zákon
4. zákon NR SR č. 355 z 31 júla 2007 o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Adresa autora:

JUDr. Jozef Tóth
Katedra medicínskeho práva
Lekárska fakulta
Slovenská zdravotnícka univerzita
Limbová 14
833 03 Bratislava 37
Vedúci: prof. JUDr. Karol Tóth, PhD., MPH